

TANULMÁNYOK

AZ ÚJJÁSZULETÉS SZUKSÉGESSÉGE

Minden vallás életében vannak sorsdöntő időszakok, amelyek annak további fejlődési irányát meghatározzák. Minden vallás, történelme folyamán, elérkezik egy olyan pontig, amikor hívei lelkében visszatart-hatatlan erővel jelentkezik egy vágy, szándék, akarat újat, jobbat, nagyt-szerűbbet alkotni azzal szemben, ami régivé, elavulttá, időszerűtlenné vált. Minden vallás életében kiformalódik egy-egy hősi időszak, amely-nek eredménye megújulás, lelki, szellemi újjászületés, egyszóval re-formáció.

Ma, az 1517-ben Luther Márton által megindított reformáció 452. évfordulóján egyfelől arról a jelentős reformációs mozgalomról szeret-nék beszélni, amely az Ószövetség népének vallásos életét döntő mó-don befolyásolta, és amely Jézus fellépésének előfeltételeit is lényeges vonásaiban megteremtette. Másfelől a jézusi evangélium reformátori tartalmát óhajtom néhány vonással felvázolni, amely a hívő keresztény ember életprogramját véglegesen meghatározta, és a középkorból az új-korba való átmenet időszakában egy erőteljes reformációt, lelki és szel-lemi megújulást, újjászületést indított el a maga diadalmas útján.

*

Az Ószövetség ezeréves történetének legkimagaslóbb fejezetét a pró-fétai megújulás, a próféták működése eredményeképpen megvalósult vallásos reformáció alkotja. A próféták az akkori idők igazi szellem-óriásai, az ókor vallástörténetének kimagasló egyéniségei, akik mintegy négy évszázadon át az izraelita nép valláserkölcsei életének fejlődését irányították, és magas erkölcsi követeléseikkel népük és azon keresztül az emberiség szellemtörténetének alakulását jelentős mértékben befo-lyásolták. Egyik legfőbb jellegzetességük Istenük ügyének önzetlen, bá-tor, félelmet és megalkuvást nem ismerő szolgálata volt a bálványimá-dás minden formája ellen folytatott szívós, következetes küzdelmükben. Legnagyobb reformátori jelentőségük abban áll, hogy egy új elméletet és új szemléletet teremtettek, ami abban állott, hogy merték Istent azo-nosítani a jóval; másszóval Istent az erkölcsi rend legfőbb őreként pré-dikálták, aki a jót megjutalmazza, de minden rosszat, minden igazságt-

lanságot és jogtalanságot irgalmatlanul megtorol. Azt is egyértelműen hangoztatták, hogy Izrael népe Istenének kegyét áldozatok által, külső istentiszteleti formaságokkal nem nyerheti meg. Szerintük az áldozati szertartás nem menthette fel az embert azoktól a bűnöktől, amelyeket lelkiismerete ellen elkövetett; az Istennel való kibékülésnek erkölcsi vonatkozásúnak kellett lennie. A próféták az embernek embertársa iránti megfelelő magatartását követelték. Igazságosság, méltányosság, erkölcsi tisztaság és becsületesség — ezek azok a tulajdonságok, amelyeket Isten népétől a próféták meggyőződése szerint megkövetelt. A nép vezetőinek erkölcsi élete felett irgalmatlan ítéletet mondtak. Haragjuk főképpen a pártatlan igazságszolgáltatás hiánya, a szegények elnyomása és a gazdagok részéről való kizsákmányolása ellen irányul. A próféták Izrael vallását annak legmagasabb fokára emelték. Nehéz, következetes harcuk eredményeképpen fokozatosan győzelemre vitték népük vallás-erkölcsi megreformálását. Korukat messze megelőzve magasrendű élet-szemléletükkel népüknek nagy szolgálatot tettek.

A próféták tanításának első kézzelfogható, kimutatható eredménye a J.e. 7. század utolsó felében jelentkezett abban a nagy méretű és kihatásaiban óriási jelentőségű kultuszreformban, amelynek legfőbb cselekvő tényezője Józsiás király volt.

A Királyok II. könyvének tudósítása szerint az uralkodó javítást végeztetett a jeruzsálemi templomon. A javítási munkálatok közben találtak egy könyvet, amellyel kapcsolatban azt állították, hogy az Mózes régóta elveszett törvényét foglalja magában. Ennek a törvénykönyvnek alapján, amely Mózes tekintélyével lépett fel, a király az egész ország területére kiterjedő, nagyszabású reformot hajtott végre. Először megtisztította a templomot, és az idegen kultuszok tarka gyűjteményét, amelyek szinte az egész ismert világból kerültek egybe, onnan kidobatta. Azután minden vidéki szentélyt megsemmisített, úgyhogy az egész országban egyetlen szentély maradt, a jeruzsálemi templom, ahol egyedül lehetett Istennek áldozatot bemutatni.

Ez a fontos reformációt jelentő törvénykönyv, amely a Mózes 5. könyve 12—28. fejezeteiben szinte teljes egészében ma is olvasható, az ótestamentumi prófétai szellem lecsapódása, és nem más, mint az ősi izraelita törvények bővített kiadása, újraírva nemesebb és emberiesebb szempontok szerint. Rendkívül fontos helyet foglal el Izrael vallásos történetében, mert a nagy próféták eszméit igyekeznek a gyakorlati életre vonatkoztatni. Alig van még törvénykönyv a vallástörténelemben, ahol olyan világosan megtalálnánk az emberies lelkületet, az érdeklődést azok iránt, akik magukat megvédeni képtelenek, az idegenek, a szegények, az özvegyek, árvák iránt, a szeretetkövetelmény állandó hangoztatását, a hangsúlyt elsősorban a lelkületre és a jellemre helyezve. Ez a törvény nem csupán segíteni akart a szegényeken, hanem magát a szegénységet akarta megszüntetni. A jómódúak szerzési vágyának korlátozása érdekében azt követelte, hogy a szükségben levők kamatmentes kölcsönt kapjanak és hogy minden hetedik évben minden adósságot el kell törölni. E nagyszerű elgondolásokból még hosszú időn át kevés vált valóra, és megható, megrázó, nagyszerű optimizmusra volt szükség ahhoz,

hogy ezek a prófétai lelkületű, a közösségi élet sok területét megreformálni óhajtó emberek ilyen nemes módon gondolkozzanak és cselekedjenek.

Aztán újabb, hosszú időszaknak, közel hat évszázadnak kellett eltelnie, amíg egy új reformációra, a legnagyobbra és legalapvetőbbre sor kerülhetett. Ennek a reformációnak hirdetője, hordozója és megvalósítója Jézus volt. Ellenállhatatlan erővel lobogott lelkében a próféták öntudatos, félelmet nem ismerő nemes tüze és szent lendülete, de azok mindenikénél minden tekintetben több és nagyobb volt. Az új, a nagyszerű Jézussal kapcsolatban sok minden mellett az, hogy nyilvános működésének első pillanatától kezdve bátor, öntudatos ellenzéki álláspontot foglalt el az írástudók, farizeusok és szaduceusok irgalmatlan, szívtelen, szűkkörű, önző, kicsinyes, egyoldalú, merev beállítottságával, gondolkozásával és cselekedeteivel szemben. Egyik oldalon találunk egy szörszálhasogató, kopár tudósságot, másik oldalon pedig a világi embernek a frissességét; egyik oldalon a kis, jelentéktelen dolgokon való csüngést, egy-körben forgást; másik oldalon a lényeges dolgok kihangsúlyozását és a valóság iránti erős érzéket; egyik oldalon az Írás betűjét, a másik oldalon az élő Istent.

A János evangéliuma harmadik fejezetének első verseiben olvashatjuk Nikodémusz és Jézus találkozását és beszélgetését, amelynek központi gondolata a reformáció, a megújulás, az újjászületés lehetősége és szűksége volt. E bibliai rész Jézus egész lelkületét, életét, gyökerében új, reformátori tartalmú prédikálásának lényegét elsőrangúan juttatja kifejezésre. Az evangélista színes leírásában szinte magunk előtt látjuk két egymással farkasszemet néző vallási és társadalmi felfogás képviselőit. Nikodémusz a régi világot személyesíti meg merev kötöttségeivel, elavult szemléletével, akit megérint ugyan az újjászületés szele, megragad a megújulás szelleme, de aki a hagyomány vasmarkaiból magát kiszakítani, megújulni, újjászületni képtelen. E halálra ítelt; szintelen, terméketlen világgal szemben tündöklő fényességben ragyog fel Jézus magasztos, lényéből életerőt és öntudatot sugárzó, lendületével és feltétlen hitével magávalragadó személyisége.

Nikodémusz egyedül, titokban, éjszaka kopogtat Jézus ajtaján, és körülbelül ezeket mondja neki: Mester, szokatlan időben jöttem hozzád. Bizonyára különösnek tűnik előtted, hogy én, a zsidók főembere kereslek fel téged, akit, mint az köztudomású, népünk hivatalos vezetői tanításaiért megvetnek, elítélnek, üldöznek és ártalmatlanná tenni próbálnak. Egymásközt vagyunk: megvallom, prédikálsz, amelynek híre és tartalma hozzám is eljutott, komolyan meggondolkoztattott, de végleg meggyőzni eddig még nem tudott. Sok embert megbolygattál eddigi gondolkozásában és hitében; tömegeket ingattál meg kitaposott életútjukban; újat ígérsz, jobbat és boldogítóbbat annál, mint amit mi jónak és üdvözítőnek tartunk. Ha tanítványodul szegődnék, sok mindent fel kellene áldoznom, amit ma szentnek ismerek; nem vagyok biztos abban, hogy az új hit elfogadásával többet nyernék-e, mint amennyit a régi feladásával el kellene veszítenem. Szavaid nem elég világosak előttem; kijelentéseid értelmét nem mindig tudom teljesen felfogni. Magyarázd

meg nekem, hogy tanításaidnak, amit híveid ujjongó örömmelként hirdetnek szerte a világban, tulajdonképpen mi a lényege?

Jézus Nikodémusznak és minden idők Nikodémuszainak az alábbi feleletet adja: amiket az új tanításról hallottál, nem alap nélkül való dolgok. Valóban új világ, új szellem, Istennel és az emberekkel kapcsolatban új állásfoglalás van kialakulóban. Egy eszményi állapot felé törekszünk, amit így nevezünk: Isten országa. Mostantól kezdve új értelmet nyer ez a fogalom, ez a nagyszerű valóság. Jelenti a legfőbb jót, a legmagasabbrendű életközösséget, amelyben az egyedüli feltétlen hatalom a szeretet. Ebben az országban nektek, Ábrahám fiainak semmi előjogotok nincs, mert Isten nem tesz különbséget szolga vagy király, gazdag vagy szegény, zsidó vagy pogány között; előtte csupán az ember számít, aki érzi, hite és cselekedetei szerint nyeri el jutalmát vagy büntetését. Ez az Isten nem bosszúálló, nem a kegyetlen igazság mértékével mérő ítélőbíró, hanem a szerető, gondviselő, simogató, megbocsátó és áldó édes jó Atya. Nekünk, kik mindnyájan Isten egyenlő gyermekei vagyunk, hivatásunk van ezen a földön. Ez a hivatás Istennek, az Atyának dicsőítésében és az erkölcsi parancs feltétlen teljesítésében áll. Számodra, Nikodémusz, azért csak egy tanácsom lehet: ha Isten országába be akarsz jutni, minden erőddel légy azon, hogy az elmondottak értelmében tudj újjászületni. Ez azt jelenti, hogy a múlt, mint az ihletésnek és nemes hagyományoknak fő forrása, kötelez, de nem minden tekintetben köt. Ami a régeből elavult, attól megszabadulni legyen elég erőd; ami szárnyaid emelkedésében akadályoz, kíméletlenül rázd le magadról. A régi törvényt újra kell értékelned, új, üde, friss szellemmel kell megtöltened. A szemet szemért, fogat fogért szemlélettel végleg le kell számolnod, és meg kell tanulnod még az ellenségnek is megbocsátani. Isten lelke szerint időről időre újjá kell születned, hogy polgára, cselekvő és áldásaiban osztozó tagja lehess az eszményi világnak, Isten országának.

Tudjuk, hogy Nikodémusz, éppen miként a gazdag ifjú, Jézustól csendben eltávozott anélkül, hogy lelkében az újjászületés végbement volna. Nem volt elég ereje ahhoz, hogy az újjászületést önmagában megvalósítsa.

De nem csupán Nikodémusz volt az, akit az újjászületés, a reformáció szelleme magával ragadni nem tudott. Maga az egész keresztény egyház az első nagyszerű nemzedékek elmúlásával hosszú időre, több, mint ezer esztendőre elveszítette annak lehetőségét, hogy Jézus mindig időszzerű figyelmeztetésének értelmében önmagában és tagjaiban lélekben újra meg újra újjászülethessék. Néhány évszázad leforgása alatt a keresztény életeszmeny olyan átalakuláson ment át, amely Jézus gondolatvilágával és célkitűzéseivel, az állandó megújulás, a lelki és szellemi reformáció szent eszméjével és magasztos gondolataival sok tekintetben a legnagyobb ellentétben állott. A középkori egyház érc-keményen, sziklaszilárdan állott. Megingathatatlan tekintéllyel parancsolt, és a közösség minden tagjától feltétlen, alázatos, hívő engedelmességet követelt. Aki e nagy hívő engedelmesség szorító karjai közül szabadulni igyekezvén, az előírások vasajtóin, ha csak a leghalkabban

is, de kopogtatni merészelt, minden esetben a legirgalmatlanabb megtorlás áldozatává lett.

Ezt az örök időkre biztosnak látszó fundamentumot aztán alapjaiban ingatta meg két hatalmas méretű, az emberiség szellemtörténetében és fejlődésében mérföldkövet jelentő, diadalmas felszabadító mozgalom, a reneszánszhoz kapcsolódó humanizmus és a reformáció, amelyek a 14. és 15., illetve a 16. századhoz fűződnek. Ebben a korszakban a középkor világának hatalmas vaskapuit ellenállhatatlan erővel, fékezhetetlen lendülettel döngetni kezdi a szabad kutatás lehetőségeire mind nagyobb mértékben ráésszmélő, a keresés, kutatás izzó vágyával telített ember.

A külső világtér kiszélesedése a lelki élet területén is hasonló méretű átalakulásokat eredményez. A középkor alázatosan néma embere a múlté lesz. Ebben az új korszakban az ember ugyanolyan vallásos áhítattal kérdez, kutat, keres, zörget, amilyen buzgósággal és alázattal addig hittek és imádkoztak. Ennek a csodálatosan gazdag, színes, eleven, újjászületni vágyó korszaknak kiemelkedő vallásos egyéniségeit egy lényeges dolog jellemzi: a félelmet nem ismerő bátorság.

A humanizmus nagyszerű, erőteljes, derűs mozgalma tulajdonképpen a középkor merevsége és dogmatizmusa, a világtól való elkülönülése elleni diadalmas lázadás volt. Fő jellegzetességei: menekülni vágyás a szellemi bilincsektől és mindenféle felesleges kötöttségtől, és tiszta, őszinte sóvárgás egy tágabb, szélesebb világ után, ahol a tudás, az értelem és szépség fénye ragyogja be az emberi életet.

A humanista mozgalom mellett aztán, a 16. század első felében megjelent a történelem színpadán a másik nagy jelentőségű mozgalom, a reformáció, amelynek első nagy hőse, Luther Márton 1517 október 31-én kiszegelte híres 95 tételét a wittenbergi vártemplom kapujára, és ezzel az emberiség szellemtörténetében új, diadalmas fejezet vette kezdetét. Ez a vallásos mozgalom az egyháznak fejében és tagjaiban való megújítást tűzte ki programjául és a pápa helyett a Bibliát emelte kizárólagos tekintélyre. A Bibliának a vallásos élet középpontjába való állításával egyszerűbb és tisztább vallást akart teremteni, és annak tanításai alapján az őskereszténység kezdeti időszakához, az igazi keresztény élethez való visszatérés szükségességét hirdette.

*

Ennek a nagyszerű vallásos mozgalomnak ünnepét tartjuk ma. A reformáció, a megújulás, az újjászületés gondolata azonban nem egyszeri esemény, hanem minden vallásnak és így a mi protestáns egyházainknak az életében is több-kevesebb lendülettel, de állandóan működésben van. Nikodémusz és Jézus párbeszéde újra meg újra megismétlődik mindnyájunk közösségi és egyéni életében egyaránt. Felvetődik minden alkalommal, valahányszor a haladás szelleme, a fejlődés üteme a hagyományos szemlélettel, beidegződött szokásokkal, idejétmúlt felfogásokkal szembekerül. Hangzik felénk ma is, az emlékezés napján, amikor egyházalapítóinkra és nagyszerű segítő társainkra kegyeletes érzések

között gondolunk, Jézus mindig időszerű figyelmeztetése: „Szükség ténéktek újonnan születnetek.“

Minden egyháznak, a reformátusnak, az evangélikusnak és az unitáriusnak egyaránt saját hatáskörén belül, önállóan kell a szüntelen reformációt, a lelki és szellemi újjászületés magasztos eszméjét gyakorlatban megvalósítania. Ehhez a szükséges, mindig időszerű, szent munkához kérjük mindnyájan Isten segítségét, simogató áldását.

Dr. KOVÁCS LAJOS

Elhangzott az Egyetemi Fokú Egységes Protestáns Teológiai Intézet reformációi ünnepélyén.

ISTEN ÉS EMBER SZOLGÁLATÁBAN

Püspöki jelentés az 1973. január 1 — december 1. közötti időszakról

Az 1973. év fontosabb püspöki ténykedéseiről az alábbiakban tisztelettel terjesztem elő jelentésemet:

1. A március 11-én tartott Egyházi Főtanács kiemelkedő pontja volt a választás. Örömmel, meglelégedéssel és teljes megnyugvással vetjük tudomásul, hogy a Főtanács Dr. Barabássy László afiát újból egyhangúlag és Dr. Mikó Imre afiát néhány év után ismét főgondnoknak, Dr. Erdő János afiát szinte teljes egyhangúsággal egyházi főjegyzőnek, Kolcsár Sándor afiát közügyigazgatónak, Dr. Úrmösi Károly afiát jogtanácsosnak, 3 atyánkfiát a Képviselő Tanács tagjának, 9 atyánkfiát egyházi részről és 28 atyánkfiát világi részről főtanácsi tagnak és több atyánkfiát a különböző bizottságokba tagoknak választotta. E helyen is szeretettel köszöntöm mindnyájukat, és Egyházunk érdekében végzett és ezután végzendő lelkes és buzgó munkájukra Isten áldását kérem.

2. Az Egyházi Központban személyi változások nem voltak. Jelenleg Bözödújfalun, Szentháromság-Kisadorjában, Bözödkőrispatakon és Kedében van a lelkészi állás üresedésben; ezenkívül betöltetlen a braszói segédlelkészi állás. Reméljük, hogy az üres állások az iskolai év befejeztével betöltésre kerülnek.

3. 1973. január 1. és november 30. között az alábbi kinevezéseket, ill. áthelyezéseket eszközöltem: Áthelyeztem március 1-től Biró József csokfalvi lelkészt Kadácsba, április 1-től Egyed Dániel firtosváraljai lelkészt Alsórákosra, május 1-től Török Áron szentábrahámi lelkészt Sepsiszentgyörgyre és augusztus 1-től Jakab Dénes homoródújfalvi lelkészt Szentábrahámra. Kineveztem szeptember 1-től Adorján Levente gyak. segédlelkészt Ravába, Biró Gyula gyak. segédlelkészt Csokfalvára, Fekete Attila gyak. segédlelkészt Firtosváraljára és Vass Mózes gyak. segédlelkészt Homoródújfaluba. Szeptember 1-től kineveztem Kovács Istvánt rendes lelkésznek Bözödre. Kineveztem november 1-től Fodor György gyak. segédlelkészt Nyárádszentlászlóra, Forró Tamás gyak. segédlelkészt Marosvásárhelyre és Kiss Mihály gyak. segédlelkészt Székelykálba. November 1-től kineveztem Kiss Károlyt rendes lelkésznek Barótra, Nagy István ideiglenes jellegű énekvezért negyed normával Bölönbe, Veszeloyszky Iván gyak. segédlelkészt Szentháromság-Kisador-